

WELK BOEK

PAST BIJ MIJN KIND?

In een wereld waarin het bewegende beeld een hoofdrol op lijkt te eisen, - of het nu is in de vorm van computerspelen of kinderfilms - blijft het boek zijn vaste waarde behouden. Leren lezen was en is nog steeds de belangrijkste onderwijstaak van de basisschool, en de helft van alle ouders leest met enige regelmaat voor. Maar wat is een goed boek om voor te lezen of om je kind zelf te laten lezen en hoe maak je je keuze uit het enorme aanbod? Onno van Lith spreekt hierover met Evelien van Dort, die niet alleen boeken schrijft, maar er ook over vertelt. Al jaren bezoekt zij scholen om ouders te helpen bij het maken van een bewuste keuze. Zij put daarbij uit een rijke praktische ervaring, want als moeder en als kinderfysiotherapeut hebben kinderen altijd deel uitgemaakt van haar leven.

Vlak voor de Kinderboekenweek, begin oktober, verschijnen weer twee nieuwe boeken van haar: 'Daan gaat er voor' en 'SMSjes in de nacht', waarmee het totale aantal kinderboeken van Evelien van Dort op vijftig komt. Het is een respectabele collectie, die deels voor ons op de keukentafel ligt. Variërend van prentenboeken tot puberboeken. Evelien vist 'Daan durft' eruit. 'Daan is niet zo'n stoer jongetje. Hij heeft moeite de wereld in te komen, stottert een beetje en wordt gepest. Maar hij overstijgt zichzelf op een gegeven moment en wordt gezien door zijn omgeving in wat hij kan. Uiteindelijk kan Daan zelfs degene die hem pestte helpen en groeit ook de pester. Als je een boek begint over een kind met een bepaalde problematiek, is het belangrijk dat er een ontwikkeling in zit. Ik krijg van kinderen heel positieve reacties op dergelijke boeken. Ze begrijpen uitstekend waar het om gaat. In dit derde en laatste deel van de serie wordt Daan ouder, waarbij zijn innerlijke moeilijkheden én mogelijkheden groeien.'

Ontwikkelingsmogelijkheden en spiegelfunctie

Het is één van de uitgangspunten bij het schrijven van een boek, maar ook bij het beoordelen van een boek op de geschiktheid voor je kind: zitten er ontwikkelingsmogelijkheden in, een positieve lijn en kan een kind zich daarin herkennen?

Een tweede aandachtspunt illustreert Evelien met het andere boek: 'SMSjes in de nacht', ook uit een serie, voor kinderen vanaf tien jaar.

Evelien: 'Dit boek speelt aan het einde van de brugklas en gaat over intimiteit, niet over de sensatiekant, maar meer over de persoonlijke intimiteit zoals die naar voren komt in morele dilemma's. Natuurlijk maken de kinderen in het boek uiterlijk van alles mee, maar de spanning zit vooral in de ontmoeting met de eigen individualiteit, het innerlijk. Wat zijn jouw keuzes? Lieg ik bijvoorbeeld tegen mijn ouders, of juist niet? Dingen waar kinderen tussen twaalf en veertien mee bezig zijn. Ze zoeken op die leeftijd naar de nuance. Kinderen in die fase maken veel mee, uiterlijk én innerlijk en dus moet een boek niet alleen over de buitenkant gaan. Het moet kunnen functioneren als een spiegel.'

De twee voorbeelden die je geeft, laten zien dat je als auteur een beeld hebt van de ontwikkeling van een kind. Waar het zit, waar het behoefte aan heeft en wat je het vervolgens aan kunt bieden.

'In mijn ogen is de levensvisie, het mensbeeld van een kinderboekenauteur van onderschatte betekenis. Ik ben daar mede door mijn werk als fysiotherapeute ingegroeid. Er is weinig bekend van het mensbeeld van auteurs van kinderboeken, maar het is zó bepalend voor wat je een kind meegeeft! Neem bijvoorbeeld Roald Dahl. Hij was vliegenier, kreeg een ernstig ongeluk, waardoor hij niet meer kon vliegen en ging vervolgens romans schrijven. Dit lukte

niet en uiteindelijk besloot hij kinderboekenauteur te worden. Als je zijn verhalen goed leest, zie je, zonder zijn achtergrond te kennen, dat zijn wereldbeeld bepaald wordt door teleurstellingen. Dit geeft hij kinderen onbewust mee.'

Hoe zou je je eigen mensbeeld willen omschrijven?

'Ik zie een kind als een zich ontwikkelend wezen. Daarnaast heb ik het besef dat er naast de tastbare wereld die ik om mij heen zie, een andere wereld is die net zo reëel is. Een wereld die ons inspireert en waaruit je kunt putten. Ik vind het waardevol om kinderen een glimp uit die wereld mee te geven, vooral in de toon van het verhaal. Mijn boeken zijn gebaseerd op vertrouwen in de wereld. Kinderen moeten voelen dat ze op aarde iets te doen hebben en dat ze welkom zijn. In de eerste plaats is het belangrijk dat kinderen zich thuis voelen in de wereld en in de tweede plaats beseffen dat die wereld niet ophoudt met de tastbare dingen om je heen. Idealen, vertrouwen, ontwikkeling zijn de thema's die de basis vormen van mijn werk. Natuurlijk zie ik dat er allerlei moeilijke dingen zijn in het leven, maar ik ben ervan overtuigd dat kinderen die beter aankunnen als je ze sterkt in hun vertrouwen.'

Wordt er nog wel voorgelezen?

'Dat hangt er erg van af welke groep kinderen je voor je hebt. Bij allochtone kinderen wordt meestal niet voorgelezen. Er is geen voorleescultuur en de meeste ouders beheersen de Nederlandse taal onvoldoende. Maar op de meeste scholen is voorlezen redelijk gewoon. Ongeveer de helft van de ouders leest voor, meestal zo tot groep vijf, als de kinderen een jaar of negen zijn.'

Wat is het belang van voorlezen?

'Als je voorgelezen wordt, leer je geconcentreerd te luisteren. Verder is de gebruikte taal in boeken - als het goed is - mooi en misschien weer anders dan je eigen taalgebruik. En het geeft een verrijking van je wereldbeeld, omdat je meeleeft met wat de persoon in het boek doet. Dat is ook het geval als je zelf leest, maar als je voorgelezen wordt, kun je nóg dieper in het verhaal komen. Bij het voorlezen worden de fantasiekrachten van het kind aangesproken en kan het zijn eigen beelden vormen. Tot slot biedt voorlezen de mogelijkheid in gesprek te komen met je kind over dat wat er wordt gelezen. Het is een uitgelezen contactmoment. De avond, vlak voor het slapen gaan, is een mooie, rustige voorleestijd, maar het kan natuurlijk ook 's middags, of als je er gens op moet wachten.

Belangrijker dan het moment van de dag is dat je er echt de rust voor hebt en dat je zelf iets kunt met het verhaal dat je voorleest. Als je weinig tijd hebt, kunnen kinderen ook naar luisterboeken luisteren, maar dan mis je het ouder-kindcontact. Verder merk je dat er sprake is van in- en uitademen als je voorleest: af en toe is er even rust, kijk je elkaar aan, lach je samen er gens om, geef je commentaar, bekijk je een illustratie. Dat ontbreekt bij het luisteren naar een cd, die gaat maar door...'

Wanneer houdt het voorlezen op?

'Er zijn nogal wat kinderen niet zo leesvaardig, waaronder dyslectici of slecht geconcentreerde kinderen. Die kun je echt tot veertienplus voorlezen, zodat ze toch mooie verhalen blijven horen.'

>>



EVELIEN VAN DORT

De eerste kinder- en prentenboeken van Evelien van Dort (1961, Meadi, Egypte) verschenen in 1997 en zijn inmiddels in het Engels, Spaans en Duits vertaald. Sindsdien schrijft zij twee à drie boeken per jaar. Ze wordt veel gevraagd voor lezingen en workshops op ouderavonden en in bibliotheken.

Naast het schrijven van boeken en geven van lezingen is zij werkzaam als kinderfysiotherapeute.

Verder zet zij zich onder andere in voor kinderen met een taalachterstand, en voor leesbevordering en is zij verbonden aan goededoelensichting Munira en een 'zorgtuin' voor emotioneel overbelaste jongeren.

Meer informatie:
www.evelienvandort.nl

5 BOEKEN DIE IEDER KIND GELEZEN MOET HEBBEN

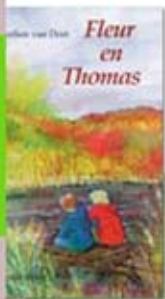
4 - 6 jaar
Pelle's nieuwe kleren
van Elsa Beskow
(Uitgeverij Christofoor)

6 - 8 jaar
Fleur en Thomas
van Evelien van Dort
(Uitgeverij Christofoor)

8 - 10 jaar
Mio mijn Mio
van Astrid Lindgren
(Uitgeverij Ploegsma)

9 - 11 jaar
Alleen op de wereld
van Hector Malot
(Uitgeverij Archipel)

10 - 12 jaar
De kinderen van het 8e woud
van Els Pelgrom
(Uitgeverij Querido)



'Als je kijkt naar de boeken die de laatste jaren uitkomen, dan zie je een trend naar steeds minder beschrijving en steeds meer gesproken woord. Als er bij de kinderboekenjury naar spannende passages wordt gezocht, valt de keuze altijd op fragmenten met het gesproken woord. Het gesproken woord leent zich echter een stuk minder voor het voorlezen dan beschrijvingen. Bij het kiezen van voorleesboeken kun je daarom zeker terugvallen op de klassiekers, want die zijn meer beschrijvend en dragen ook veel beelden aan. De toegenomen vraag naar boeken van het gesproken woord heeft er vermoedelijk mee te maken dat kinderen zich veel minder goed en lang kunnen concentreren. Er moet actie en dynamiek zijn, anders vinden ze het al snel saai worden. Het is echt een uitdaging voor mij om 'de beschrijving van de wereld' te blijven gebruiken, omdat ik denk dat deze van grote waarde is en helemaal niet saai hoeft te zijn. Ik heb wel eens een serie over een jongetje met kippen geschreven, in drie delen, waarbij het eigenlijk alleen maar gaat over zijn contact met die dieren. Kinderen zeggen naar aanleiding daarvan vaak: 'Ik weet nu pas écht wat kippen zijn!''

Leeftijdscategorieën

Er kan onderscheid worden gemaakt in drie niveaus: de (prenten)boeken tot zes jaar, de boeken voor zes tot twaalf jaar en tot slot de twaalfplusboeken. Waar kun je op letten bij het kiezen van een boek?

De eerste leeftijdsfase

Evelien: 'Voor een kleuter kun je letten op mooie taal en mooi klinkende zinnen, dat hoeft niet per se op rijm, maar het kan wel. Er mogen gerust moeilijke woorden in staan, rijk taalgebruik is belangrijk. Het is echt niet zo dat ieder woord moet worden begrepen of uitgelegd als dat niet het geval is. Juist niet! Het doorlopend uitleggen van woorden onderbreekt de beleving waarin het kind zit en brengt hem steeds naar zijn hoofd, in het denken. Let verder op de beelden, dat heeft weer te maken met het wereldbeeld dat je wilt aanreiken.'

Evelien toont een van haar prentenboeken: 'Fiona het veulen', dat zelfs in het Papiamento is vertaald, en bladert het al vertellend door. Evelien: 'Kijk, ik vind voor een kleuterboek de beelden van de dag belangrijk: de zon die opkomt, hoog aan de hemel staat en weer ondergaat. En de verbinding van de dag met de nacht. Heel veel kinderen hebben moeite met afscheid nemen van de dag, omdat ze niet weten wat de nacht brengt. Dat zit als beeld in het verhaal. Ik heb het niet letterlijk over de zon, dat is de tweede verhaallijn die je in de afbeeldingen terug ziet komen. Voor een kleuter moet een verhaal niet te lang duren en kunnen de woorden bijzaak zijn. Het verhaal moet een mooi begin en eind hebben. Bij een kinderboek

hoort geen open of slecht aflopend eind. Daarmee geef je kinderen geen vertrouwen in het leven.'

De tweede leeftijdsfase

'In de eerste helft van de tweede leeftijdsfase, van zes tot negen jaar, zijn kinderen nog heel vanzelfsprekend met de wereld verbonden. De dingen worden aangenomen zoals ze zijn en worden gepresenteerd. Vanaf een jaar of negen nemen kinderen als het ware meer afstand van de wereld. Ze kunnen hem beter gaan beschouwen en, in de loop van de jaren, ook naar hun eigen rol erin gaan kijken. Je ziet dat de fantasie minder vanzelfsprekend wordt. De eigen mening wordt langzaam gevormd. In de verhalen kunnen de verschillende karakters er dan ook meer uit gaan springen. Eerst dachten ze vaak nog heel zwart-wit: je bent ergens vóór of tégen, iets is lelijk of mooi. Nu kun je beginnen met het aanbieden van verhalen waarin de nuance zit: bijvoorbeeld over een iets minder leuk persoon die een heel andere kant blijkt te hebben. Vóór het negende jaar lopen verhalen gewoon lekker door en hoeft er niet zoveel spanning in te zitten. Als een kind zegt dat het een spannender boek wil, wil dat nog niet zeggen dat er ineens allerlei heftige dingen moeten gebeuren. Je kunt zoeken naar een boek dat meer aansluit bij zijn belangstelling. Voor een kind dat veel met dieren heeft, zoek je een verhaal in dat thema. Ook de manier waarop je voorleest, speelt een rol bij hoe het kind het verhaal beleeft.'

De derde leeftijdsfase: twaalfplus

'Als jongere identificeer je je sterk met

de hoofdpersoon, en de meningen van de hoofdpersonen van een boek kunnen dus veel sterker uitgewerkt zijn. Kinderen vormen hierdoor hun eigen mening en meten zichzelf aan de persoon over wie ze lezen. Het geeft mogelijkheden om te ontdekken wie je zelf bent en ook hoe anderen kunnen reageren. Boeken voor deze leeftijd kunnen je helpen op een veilige manier een nieuwe wereld te verkennen. Natuurlijk is het zo dat door alle leeftijdsfasen heen de wereld steeds groter wordt: de boeken voor jonge kinderen spelen zich in en om het huis af, voor oudere kinderen op school, op straat, een vakantiecamp, enzovoort.'

De meeste ouders kiezen zelf de boeken uit voor hun kinderen

'Het mooiste is natuurlijk als je de boeken die je kiest ook eerst zelf leest. Zeker als je een kind hebt dat niet zo goed leest. Niets is zo vervelend als na een of twee bladzijden af te moeten haken, omdat het boek te moeilijk is. Bovendien kiest een kind tot een jaar of acht, negen een boek uit op de omslag. Hij kan niet bepalen of het boek voor hem of haar boeiend is en of hij het in technisch opzicht kan lezen. Ik probeer ouders altijd te motiveren zelf mee te lezen. Dat vraagt een tijdsinvestering, maar tegelijkertijd is het geweldig om kinderboeken te lezen. Je leert er veel van, doordat je je verplaatst in kinderen en hun belewingswereld. Ik vind het belangrijk bij het kiezen van boeken om als ouder mee te kijken. Je zegt toch ook niet: 'Doe zelf boodschappen en gooi maar alles in je karretje wat je lekker vindt?' Een boek dat een schot in de roos is, kan een kind voor altijd aan het lezen zetten.' >>



'Als een kind zegt dat het een spannender boek wil, wil dat nog niet zeggen dat er ineens allerlei heftige dingen moeten gebeuren'

Ontspannende boeken of probleemthema's?

'Je moet je afvragen wat je je kind aan wilt reiken. Je kunt kijken naar de leeftijdsfase en wat het in sociaal-emotioneel opzicht doormaakt. Uiteindelijk kun je het best kiezen wanneer je weet wat voor je kind op dit moment belangrijk is. Voor een kind dat slecht in kan slapen of zich onzeker voelt, kun je een boek zoeken waarin de betreffende problematiek wordt behandeld. Zo zijn er enorm veel boeken over scheiding, rouwverwerking en pesten. Je kunt ook kiezen voor een soort tegenbeweging: een boek waar je kind vertrouwen uit put, een blij gevoel van krijgt, vreugde aan beleeft. Wij denken als volwassenen al snel in problemen en oplossingen en zoeken vervolgens een boek in die categorie. Het is maar hoe je het wilt benaderen. Ik denk dat er minstens zoveel behoefte is aan andere boeken. Voor een kind dat al genoeg problemen aan zijn hoofd heeft, kan een vrolijk boek van grote waarde zijn. Ik hoorde eens van een pleegmoeder, die een kind in huis had dat nooit een normale gezinssituatie had gekend, dat het kind leefde met de boeken van Fleur en Thomas, waarin een heel gewoon gezin centraal staat. Ze had ze onder haar kussen liggen en ze al tien keer gelezen. Op die manier creëerde zij de harmonie om zich heen.'

Natuurlijk geef je je kinderen de boeken te lezen die je zelf als kind mooi vond. Ik genoot van 'Alleen op de wereld' en mijn dochter leest het nu ook weer.

'Ja, de klassiekers, de tijdloze boeken, de boeken waar je zelf een verbinding mee hebt, dat is natuurlijk heerlijk. 'Alleen op de wereld' is een goed voorbeeld. Het zijn de eenzaamheidsgevoelens, die je zo rond je negende, tiende jaar hebt en herkent als je erover leest. Een fijn boek voor die periode.

En een dik boek, dus heel geschikt om voor te lezen. Ook omdat er ingrijpende dingen in voorkomen, waar je het met je kind over kunt hebben. Ik ben zelf trouwens niet met boeken opgegroeid. De liefde voor boeken is door mijn man bij mij gewekt; hij las mij vroeger veel voor. Later ben ik ook zelf kinderboeken gaan lezen. En weer later gaan schrijven!'

Welk van je eigen boeken is favoriet?

Evelien moet er even over nadenken, maar kiest dan voor twee titels: 'Vakantie op een eiland', een echt Fleur en Thomasverhaal, waar kinderen blij van worden en het voorleesboek 'Joost en de kabouter van de oude appelboom'. Dat gaat over een kabouter, niet zo'n Walt Disney-figuur, maar eentje die verweven is met alle verschijnselen in de natuur. Heel beleefbaar, ook voor wat oudere kinderen van zes, zeven jaar.'

Evelien is momenteel bezig met het schrijven van een boekje voor ouders en leerkrachten over kinderboeken en de kracht van beelden in verhalen. Tot die tijd moeten we het doen met een boekje van Amalia Baracs, waarin wordt beschreven welke boeken voor kinderen aan te raden zijn en dat Evelien trouwens van harte aanbeveelt: 'Echt heel interessant voor ouders.' Met haar toezegging om een eigen lijstje met 'gouden' boeken voor kinderen (zie pagina 26) samen te stellen, ronden we het gesprek af.

<<

Interview en fotografie: Onno van Lith



Evelien: 'De mooiste manier om kinderen te helpen bij het gaan lezen is het kind zijn/haar eigen verhaal te laten schrijven - of vertellen - over iets dat heel dichtbij de eigen belevenis staat. Bewerk dit verhaal tot grammaticaal kloppende zinnen en print het uit in een goed leesbaar lettertype. Het is geweldig hoe enthousiast de kinderen gaan lezen in hun eigen boekje!'